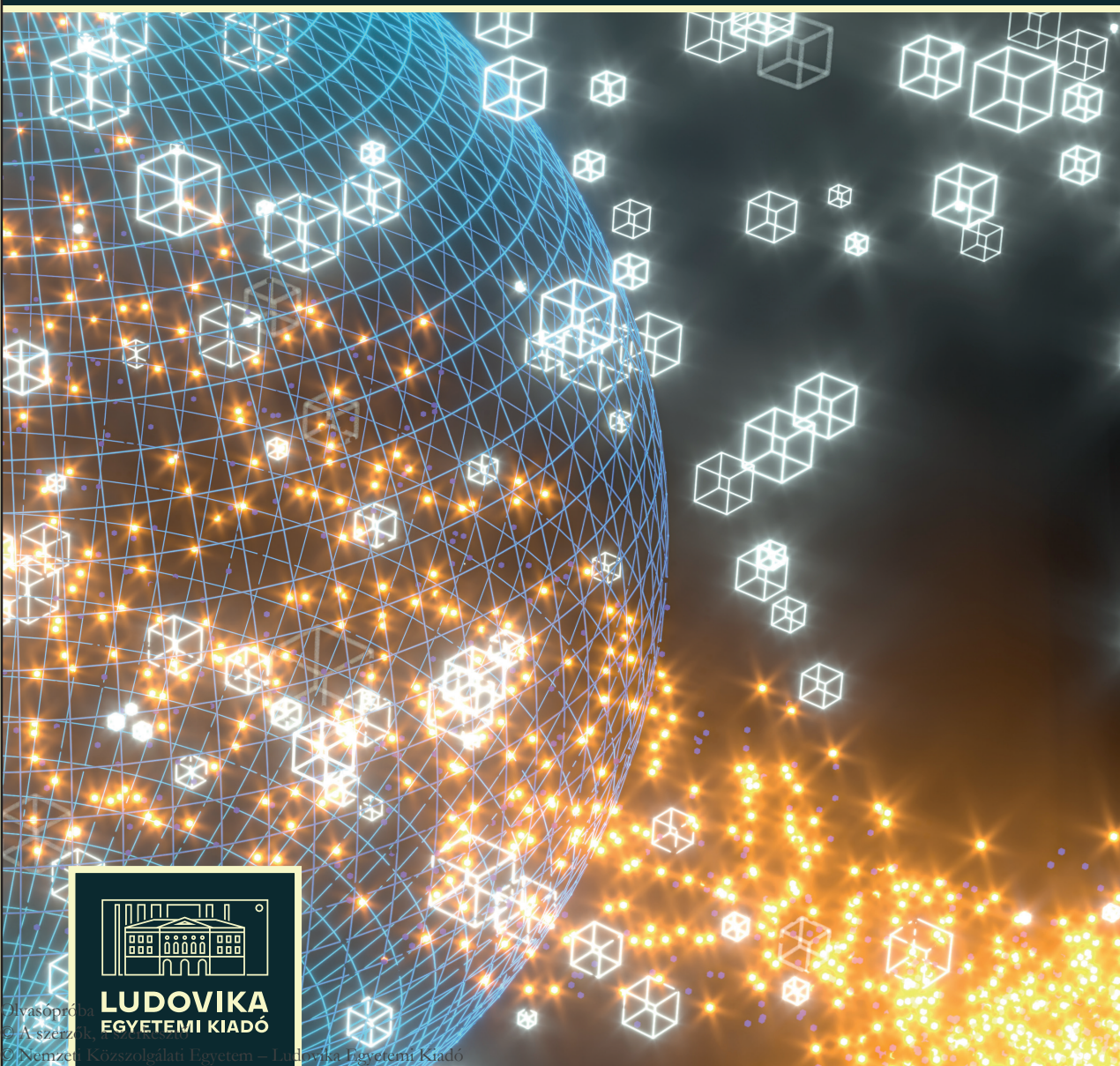

A hadtudomány aktuális kérdései 2021

Szerkesztette
Krajnc Zoltán

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

A hadtudomány aktuális kérdései
2021

A hadtudomány aktuális kérdései 2021

Szerkesztette:

Dr. Krajnc Zoltán

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2023

Szerkesztette:
Dr. Krajnc Zoltán

Lektorok:
Dr. Forgács Balázs
Dr. Remek Éva
Siposné prof. dr. Kecskeméthy Klára
Dr. Szelei Ildikó

Kiadja a Nemzeti Közszerológati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Sztáryné Benkő Krisztina
Olvasószzerkesztő: Csinta Áron
Korrektor: Bruckner Nóra
Tördelőszerkesztő: Stubnya Tibor

ISBN 978-963-531-950-3 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-531-951-0 (ePub)

© A szerkesztő, 2023
© A szerzők, 2023
© A kiadó, 2023

Minden jog védve.

Tartalom

<i>Krajnc Zoltán: A publikált kutatások irányai (előszó helyett)</i>	11
I. Tanulmányok a hadászat témakörében	15
<i>Balogh Péter: Aszimmetrikus fenyegetések és a hibrid hadviselés jelenkori sajátosságai és hálózatai</i>	17
Bevezetés	17
1. Problémafelvetés	17
1.1. Átalakuló hadviselés az új évezredben	17
1.2. Aszimmetria, hadviselés, terrorizmus	19
1.3. Hibrid hadviselés a szürke különféle árnyalataiban	21
1.4. A hálózatok jelentősége, a szemléletmód relevanciája	23
2. Módszertani keretek	24
3. Esettanulmányok	25
3.1. I A terrorizmus globális (hibrid) hálózata	25
3.2. II. Oroszország komplex érdekérvényesítési hálózata	29
Összegzés és kitekintés	34
Felhasznált irodalom	34
<i>Csurgó Attila: A hadviselés változásainak hatása az erők megóvása műszaki támogatásának feladataira</i>	37
Bevezetés	37
1. A hadviselés	39
1.1. Aszimmetrikus hadviselés	40
1.2. Hibrid vagy nemlineáris hadviselés	42
1.3. A hadviselés 21. századi megközelítésben	44
2. Az erők megóvása	46
3. Az erők megóvásának műszaki támogatása	48
3.1. A műszaki támogatás napjainkban	49
3.2. Műszaki támogatás az erők megóvása érdekében	51
Összegzés	51
Felhasznált irodalom	53
Internetes források	54
<i>Fazekas Ferenc: Mesterséges intelligencia az átfogó művelettervezésben</i>	57
Bevezetés	57
1. A katonai célú mesterségesintelligencia-kutatások	58
2. A katonai művelettervezés folyamata	61
3. Mesterséges intelligencia a művelettervezésben	65
4. A mesterséges intelligencia várható jövőbeli hatásai a művelettervezésre	67
Felhasznált irodalom	69
<i>Kiss Tibor: A különleges műveleti erők helye, szerepe a hibrid hadviselés területén</i>	71
Bevezetés	71
1. A hibrid hadviselés fogalma, jellemzői, összetevői	72
2. A különleges erők és különleges műveletek rövid, általános áttekintése	77
3. A különleges műveleti erők helye, szerepe a konfliktusban	83
Összegzés	86
Felhasznált irodalom	87
Ajánlott irodalom	88

<i>Kováts Levente Sándor: Carl von Clausewitz és a felfegyverzett nép a 21. században</i>	89
Bevezetés	89
1. Clausewitz és a népfelkelés	89
2. Felkelés a NATO-doktrínában	93
Összefoglalás	96
Felhasznált irodalom	97
<i>Szeleccki Szilveszter: A Magyar Honvédség harcevezetési és irányítási rendszerének innovatív fejlődése</i>	99
Bevezetés	99
1. A C2-rendszerek célja, felhasználhatósága	99
2. Információs igények vizsgálata	100
3. A C2-rendszer fejlesztését befolyásoló követelményrendszer	103
4. Megoldandó problémák felvetése	104
5. A hagyományos- és a digitálistérkép-alapú harci tervezés összehasonlító vizsgálata	105
6. Az elmélet találkozása a gyakorlattal	106
7. Lehetséges jövőkép	107
Összegzés	109
Felhasznált irodalom	109
<i>Tölgyesi Beatrix: Kognitív hadviselés – van új a nap alatt?</i>	111
Bevezetés	111
1. A kognitív hadviselés a szakirodalomban	112
1.1. A legkorábbi előfordulások	112
1.2. Gabi Siboni: Az első kognitív háború	112
1.3. Bienvenue, Rogers és Troath	114
1.4. Backes és Swab	116
1.5. Paul Ottewell	117
1.6. Kathy Cao és munkatársai	118
1.7. Alonso Bernal és munkatársai	119
Következtetések	123
Felhasznált irodalom	123
II. Tanulmányok a hadművészet témakörében	127
<i>Horváth Attila: A magaslégköri repülő platformokkal kapcsolatos műveletek és az űrműveletek kapcsolódási hatása, egymásra hatása</i>	129
Bevezetés	129
1. A magaslégköri repülőeszközök	129
2. A pszedoműholdak által végrehajtható vagy támogatható katonai űrműveletek a doktrínák alapján	130
3. Az integrált magaslégköri és űrrendszer-architektúra bemutatása	132
Összegzés	138
Felhasznált irodalom	139
<i>Zentai Károly: A katonai mesterlövész-képesség történelmi jelenléte a 19. és a 20. században</i>	141
Bevezetés	141
1. Az észak-amerikai polgárháború	141
2. A búr háborúk	143
3. Az első világháború	144
4. A második világháború	145
5. A koreai háború	147
6. A vietnámi háború	148

7. A „mesterlövészek öröksége”	151
Felhasznált irodalom	152
Ajánlott irodalom	152
Internetes források	152
<i>Stier Petra: Lengyel repülőszázadok betagolása a Brit Királyi Légierőbe és eredményeik az angliai csatában</i>	153
Bevezetés	153
1. A kiképzés menete	154
2. Bevetésen	156
Összegzés	159
Felhasznált irodalom	159
Internetes források	159
<i>Balog Péter: A big data szerepe a biztonságföldrajzi elemzésekben</i>	161
Bevezetés	161
1. A biztonságföldrajz	161
2. A biztonságföldrajz dimenziói és az adatok	162
3. A biztonságföldrajz és a geoinformáció	163
4. A nyílt forrású felderítés	163
5. Az adatok territorizációja és a folyamatosan változó definíciójú földrajzi tér	164
6. A műveleti tér	165
7. A big data szerepe a geoinformációs értékelésben	165
8. Téradatok, térbeli big data	166
9. Vizsgálandó kockázati tényezők	167
Összegzés	168
Felhasznált irodalom	169
<i>Varga Imre: Kézitusa az első világháború lövészárkaiban és annak relevanciái a 21. században</i>	171
Bevezetés	171
1. Közelharc vgy kézitusa?	172
2. A Magyar Királyi Honvédség tagjainak közelharc-kézitusára való felkészítése az első világháború korszakában	172
3. Mikor alakulhatott ki közelharc, kézitusa?	175
4. Kézitusa az első világháborúban a visszaemlékezések tükrében	178
4.1. Lovasság	178
4.2. Gyalogság	182
5. Lépések a harcászati újításért	183
Összegzés	185
Felhasznált irodalom	187
Internetes források	188
<i>Csóka Attila: NATO – Stratégiai jövőkép</i>	189
Bevezetés	189
1. A stratégiai jövőkép elemzése	189
2. A Szövetség jövőbeli műveleteinek keretei	191
3. Feltörekvő és forradalmi technológiák	191
4. A NATO hadviselési alapkoncepciója	192
5. NATO 2030 jelentés	194
6. A nem állami szereplők jelentőségének növekedése	195
7. Tendenciák megváltozása	196
Összegzés	197
Felhasznált irodalom	198

<i>János Gyula Kocsi – Márk Takács: The Impact of the War in Eastern Ukraine</i>	201
on Russian–Chinese Relations	201
1. Introduction	201
2. Historical background	201
2.1. The situation in Ukraine before the war	201
2.2. Preliminary events	202
2.3. Main battle events	203
3. International relations between Ukraine and China	204
3.1. New Silk Road initiative in Ukraine	206
4. Russian–Chinese relations	207
4.1. Relationship from the fall of the USSR until the occupation of Crimea	207
4.2. Relations right after the occupation of Crimea	208
4.3. Economic reasons in the development of Russian–Chinese relations	209
Conclusion	211
References	212
 III. Tanulmányok a biztonságpolitika témakörében	215
<i>Bali Zoltán: „Vissza a jövőbe?” (A NATO védelmi tervezésének változása a 21. század harmadik évtizedében)</i>	217
Bevezetés	217
1. A NATO biztonságpolitikai környezetének átalakulása napjainkban	218
2. Katonai kihívások és a NATO katonai stratégiája	218
3. A védelmi tervezés elméleti keretei	220
4. A NATO védelmi tervezésének ontológiai alapja, a washingtoni szerződés	225
4.1. A NATO védelmi tervezése és annak változása	226
4.2. A NATO védelmi tervezése a hidegháború idején 1990-ig	226
4.3. A hidegháború utáni védelmi tervezés jellemző vonásai	228
4.4. A NATO védelmi tervezése 2014 után – vissza a jövőbe?	231
Összefoglalás – Valóban visszatér a hidegháborús védelmi tervezés?	234
Felhasznált irodalom	235
 <i>Eck Gábor: Az információ hasznosulásának újszerű távlatai a nemzetbiztonságban</i>	237
Bevezetés	237
1. A digitalizáció – az információ széles körű terjedése	238
2. Az információ mint extra tudás	238
3. Állami szerepvállalás, avagy a nemzetbiztonság és az új lehetőségek	241
4. A jövő	243
Összefoglalás, következtetések	244
Felhasznált irodalom	244
Internetes források	245
Jogforrások	245
 <i>Török Virág: Az Európai Unió közlekedésihálózat-fejlesztési törekvései és azok várható hatása a katonai logisztikai folyamatokra</i>	247
Bevezetés	247
1. Az Európai Unió általános szakpolitikai irányai	247
2. Finanszírozási rendszer	249
3. Katonai mobilitás	250
4. Képességfejlesztés	251
5. A PESCO szerepe	252
6. EU–NATO-együttműködés a kérdésben	253

7. Kitekintés	255
Felhasznált irodalom	255
IV. Tanulmányok a társadalomtudomány témakörében	259
<i>Mihók Sándor: A veteránokról történő gondoskodás a hazánkkal szomszédos és a visegrádi együttműködés országaiban</i>	261
Bevezetés	261
2. A hazánkkal szomszédos országok veteránellátásának áttekintése	262
2.1. Ukrajna	262
2.2. Románia	264
2.3. Szerb Köztársaság	265
2.4. Horvát Köztársaság	266
2.5. Szlovén Köztársaság	267
2.6. Osztrák Köztársaság	268
3. A visegrádi együttműködés országai	269
3.1. Szlovák Köztársaság	269
3.2. Cseh Köztársaság	270
3.3. Lengyel Köztársaság	271
Összegzés	272
Felhasznált irodalom	273
Internetes források	274
<i>Barna Boglárka: A katonai hivatás megjelenése a primer és a referenciacsoportokban, a pályaválasztásra gyakorolt hatása</i>	277
Bevezetés	277
1. Külső tényezők hatása a szocializáció és a szervezeti szocializáció folyamatára	277
1.1. A külső tényezők szerepe a szocializációban	277
1.2. A külső tényezők megjelenése a szervezeti szocializációban	278
2. A társas befolyás és az interperszonalitás hatása a szervezeti szocializációra	280
3. A szervezeti szocializáció jelentősége a fegyveres erők esetében	281
4. Külső szocializációs tényezők megjelenése a katonai szocializációban	282
5. Főbb különbségek a civil és a katonai szervezeti szocializáció közt	283
6. A primer és referenciacsoportok szerepe a pályaválasztásban	284
Összegzés	286
Felhasznált irodalom	287
Egyéb felhasznált források	288
<i>Varga Tamás: A virtuális valóság alkalmazási lehetőségei a katonai oktatás és képzés, illetve a harcászati eljárások terén</i>	289
Bevezetés – a téma aktualitása	289
1. A virtualitás dimenzióinak meghódítása	291
2. A virtuális dimenziók jellemzői	292
3. Szimulációs rendszerek a Magyar Honvédség képzési rendszerében	295
4. Belső erőforrásokra épülő katonai oktatást és képzést támogató VR–AR-projektek	298
5. Hagyományos SCORM távoktatási tananyagok fúziója kiterjesztettvalóság-alapú applikációkkal	299
6. 360°-os videófelvételekkel készített virtuálisvalóság-alapú applikációk a szituációs tudatosság fejlesztése érdekében	302
6.1. ENSZ katonai megfigyelők légi terepfelderítési gyakorlatát támogató VR-applikáció	303
6.2. Tevékenység rendje legális/illegális ellenőrző-áteresztő pontokon, békés és ellenséges tömeg esetén – támogató VR-applikáció	304

6.3. Harcászati eljárások helyes begyakorlását támogató VR-applikációk	305
7. Valós idejű harcászati eljárásokat támogató VR–AR-projektek	306
Összegzés	312
Felhasznált irodalom	313
<i>Duruczné Téglás Dóra: Kihívások a Magyar Honvédség kommunikációjában –</i>	
kríziskommunikáció és ami mögötte van	315
Bevezetés	315
1. A fogalmak tisztázása	315
2. A Magyar Honvédség kommunikációs rendszere	317
3. Kommunikációs szabályozás	318
4. Közösségimédia-használat	319
5. Kríziskommunikáció a Magyar Honvédségben	320
Összegzés	322
Felhasznált irodalom	323
<i>Ináncsi Mátyás: Fake news mémeken keresztül a közösségi médiában. Hogyan szűrhetik</i>	
a felhasználók a félrevezető tartalmakat?	325
Bevezető	325
1. Álhírek, kontextus nélküli üzenetek mém formában	327
2. A mémalapú álhírek következményei	329
3. A felhasználók és az álhírmémek kapcsolata	333
Összegzés	335
Felhasznált irodalom	336
<i>Muhoray Róbert András: A képzések szerepe a kompetencia- és szokásalakításban a Magyar</i>	
Honvédségnél	339
Bevezetés	339
1. Szokások és képzés	340
2. A képzés szerepe a kompetenciák kialakításában	341
3. Képzési lehetőségek a Magyar Honvédségben	342
4. A „stratégiai tizedes”	343
5. Technológiai sérülékenység	344
6. Információs fölény elérése	345
7. A technológia negatív hatása a döntéshozatalra	346
8. Lélektani hadviselés (Psychological Operations, PSYOPS)	346
Összegzés	347
Felhasznált irodalom	349
<i>Krizbai Diána Daniella: A honvédségi külső és belső PR szerepe veszélyhelyzetben,</i>	
a koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzet példáján keresztül	351
Bevezetés	351
1. Public relations	352
2. Válsághelyzeti kommunikáció	354
3. A Magyar Honvédség mindennapjai a koronavírus-járvány során	356
Befejezés – következtetések	357
Felhasznált irodalom	359

A publikált kutatások irányai (előszó helyett)

A hadtudomány a 2019-ben kiadott Hadtudományi lexikon szerint „elsősorban, a fegyveres küzdelem természetére, lényegére és tartalmára, a fegyveres erők képességeire, a hadviselés eszközeire és módjaira, továbbá azok támogatására, illetve biztosítására vonatkozó ismeretek rendszere”.¹ Az élő, művelt hadtudomány azonban nemcsak definíció, hanem a tudomány művelői által vizsgált, kutatott témák, eredmények, felvetett kérdések és alkalmazott eljárások, módszerek, valamint az ehhez kapcsolódó emberek és azok interakcióinak összessége.

Ez a kötet ennek az élő hadtudománynak egy jelentős szegmensét reprezentálja, jelesül azt, hogy tudományos kutatói aktivitásuk kezdetén lévő doktoranduszhallgatók milyen hadtudományi témákra, kérdésekre fókuszálnak. Így ha ezt megvizsgáljuk, feltárjuk a kutatók tudományos motivációit, akkor megkaphatjuk azt a „topikhalmazt”, amely jól jellemzi azt, hogy mik helyezkednek el a hadtudomány gyűjtőpontjában.

A tanulmánygyűjtemény 24 elemzést (fejezetet) tartalmaz 25 szerzőtől. Ez a tény azonnal rávilágít egy sajátosságra, amely talán negatívumként is jellemzi ezt a tudományterületet, jelesül arra, hogy a kutatásokat jellemzően nem csoportmunkában folytatjuk, ezért alapvetően úgynevezett egyszemélyes tanulmányokból tevődik össze a kiadvány.

Ezt az általános megállapítást árnyalja az a tény, hogy a szerzők PhD-hallgatók, akiknek a disszertációjukat egyedül kell megírniuk és megvédeniük, és ezek a tanulmányok a jövőbeli értekezések egy részét tartalmazhatják.

A Hadtudományi Doktori Iskola (HDI) képzési stratégiája egyfajta logika alapján, követve a hadtudomány komplex rendszerét, a vizsgálandó jelenségeket, a védelmi szférában felmerülő potenciális témákat képezi le. Ennek menedzselésére úgynevezett kutatási területeken szervezi a doktori képzést, amelyekhez való kapcsolódást is célszerű meg nézni. Ha ezen a szemüvegen keresztül tekintünk a tanulmányokra, akkor az alábbiakat tapasztalhatjuk:

Biztonsági tanulmányok

- „Vissza a jövőbe?” (A NATO védelmi tervezésének változása a 21. század harmadik évtizedében)
- The Impact of the War in Eastern Ukraine on Russian–Chinese Relations
- A NATO stratégiai jövőképe

¹ Szendy István: Hadtudomány elmélete. In Krajnc Zoltán (főszerk.): *Hadtudományi lexikon. Új kötet.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019. 275.

A védelem társadalomtudományi kérdései

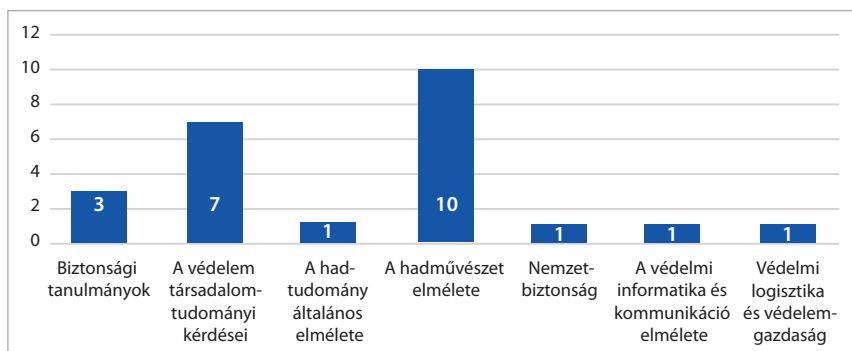
- A veteránokról történő gondoskodás a hazánkkal szomszédos és a visegrádi együttműködés országaiban
- A katonai hivatás megjelenése a primer és a referenciacsoporthoz, a pályaválasztásra gyakorolt hatása
- A virtuális valóság alkalmazási lehetőségei a katonai oktatás és képzés, illetve a harcászati eljárások terén
- Kihívások a Magyar Honvédség kommunikációjában. Kríziskommunikáció és ami mögötte van
- *Fake news* mémeken keresztül a közösségi médiában. Hogyan szűrhetik a felhasználók a félrevezető tartalmakat?
- A képzések szerepe a kompetencia- és szokásalakításban a Magyar Honvédségnél
- A honvédségi külső és belső PR szerepe veszélyhelyzetben a koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzet példáján keresztül

A hadtudomány általános elmélete

- Carl von Clausewitz és a felfegyverzett nép a 21. században
- Kognitív hadviselés – van új a nap alatt?

A hadművészet elmélete

- Aszimmetrikus fenyegetések és a hibrid hadviselés jelenkori sajátosságai és hálózata
- A hadviselés változásainak hatása az erők megóvásának műszaki támogatási feladataira
- Mesterséges intelligencia az átfogó művelettervezésben
- A különleges műveleti erők helye, szerepe a hibrid hadviselés területén
- A Magyar Honvédség harcvezetési és irányítási rendszerének innovatív fejlődése
- A katonai mesterlövész-képesség történelmi jelenléte a 19. és a 20. században

1. ábra: A témák megoszlása HDI-kutatásterületenként

Forrás: a szerző szerkesztése

- Lengyel repülőszázadok betagozása a Brit Királyi Légierőbe és eredményeik az angliai csatában
- A *big data* szerepe a biztonságföldrajzi elemzésekben
- Kézitusa az első világháború lövészárkaiban és azok relevanciái a 21. században

Nemzetbiztonság

- Az információ hasznosulásának újszerű távlatai a nemzetbiztonságban

A védelmi informatika és kommunikáció elmélete

- A magaslégköri repülő platformokkal kapcsolatos műveletek és az űrműveletek kapcsolódási hatása, egymásra hatása

Védelmi logisztika és védelemgazdaság

- Az Európai Unió közlekedéshálózat-fejlesztési törekvései és azok várható hatása a katonai logisztikai folyamatokra

A jellemző kulcsszavak

Érdekes információt hordoz a szerzők által megadott kulcsszavak listája is (az 1. táblázatban az 50 releváns kulcsszó látható).

1. táblázat: Jellemző kulcsszavak

aszimmetrikus fenyegetés	felkelés	kiképzés-felkészítés
befolyásolás	geoinformáció	kognitív hadviselés
<i>big data</i>	hadműveleti tervezés	kompetencia
biztonságföldrajz	hadviselés	közlekedési infrastruktúra
C-IED	hibrid hadviselés	közösségi média
Clausewitz	második világháború	kritikus infrastruktúra
Covid	infokommunikáció	kríziskommunikáció
digitalizáció	információ	különleges erők
elemzés	innováció	légi harc
energiaellátás	katonai pszichológia	légierő
Magyar Honvédség	repülő erők	
mesterlövész	stratégia	
mesterséges intelligencia	technológia	
műszaki támogatás	terrorizmus	
NATO	transzformáció	
nemzetbiztonság	védelmi tervezés	
oktatás	veterán	
pályaorientáció	vezetési-irányítási (C2)	
pandémia	virtuális tér	
PR	virtuális valóság	

Forrás: a szerző szerkesztése

Elemmezve a kulcsszavakat, könnyen belátható következtetésekre juthatunk: gyakorlatilag minden úgynevezett *hot topicot* tartalmaznak; a témák között megtalálhatóak a klasszikus, mindig aktuális témák (például a második világháború) és a legaktuálisabb, mindennapjaink problémáiból eredeztethetőek egyaránt (például Covid, hibrid hadviselés, terrorizmus).

A kulcsszavakat összevetve egy folyó, még nem publikált kutatás eredményeivel arra a következtetésre jutottam, hogy a doktoranduszaink által tárgyalt témákat jellemző kulcsszavak 86%-os egyezést mutatnak az utóbbi évben a meghatározó hadtudományi folyóiratokban található kulcsszavakkal.

Ez azt mutatja, hogy a szerzőink aktuális témákat dolgoztak fel, amelyeket ha az érdeklődők elolvasnak, akkor átfogó képet kaphatnak a hadtudomány aktuális, fókuszban lévő témáiról és az azokra adható tudományos válaszokról.

Kellemes intellektuális élményt kíván a szerkesztő:

Dr. Krajnc Zoltán ezredes, egyetemi tanár

I.

TANULMÁNYOK A HADÁSZAT TÉMAKÖRÉBEN

Vákát

Balogh Péter

Aszimmetrikus fenyegetések és a hibrid hadviselés jelenkori sajátosságai és hálózatai

Bevezetés

A tanulmány keretében arra vállalkozunk, hogy az aszimmetrikus és hibrid fenyegetések kérdéskörével kapcsolatos kutatásaink némely releváns eredményét bemutassuk.

A munka első részében a koncepcionális és fogalmi keretek felvázolásával igyekszünk megragadni ezt a meglehetősen szerteágazó és így sokrétűen értelmezett jelenségekört. Olyan megközelítésmódokat és modelleket tekintünk át, amelyek egyrészt hatékony segítséget nyújthatnak e komplex kérdéskör interpretációjához, másrészt megfelelő alapot képezhetnek empirikus vizsgálataink számára.

A tanulmány folytatásaként bemutatjuk a munkánk során alkalmazott kutatómódszertant, majd az ennek fényében elkészített esettanulmányok révén illusztráljuk főbb kutatási eredményeinket. Kitérünk a terrorizmus bizonyos új évezredbeli jellegzetességeire, valamint az érdekérvényesítés komplex formáira – mindezt a hálózatelemzési szemléletmód fókuszba helyezésével.

Az írásmű végén az eredmények összefoglalása mellett lehetséges további kutatási irányokra is utalunk.

1. Problémafelvetés

1.1. Átalakuló hadviselés az új évezredben

A nemzetközi konfliktusok, a fegyveres szembenállás és háború formája, jellege, lefolyása terén az utóbbi időszakban egyfajta átalakulás jelei figyelhetők meg.¹ Számos olyan fogalmi keret, koncepció, kifejezés került előtérbe vagy jelent meg – a teljesség igénye nélkül: hibrid háború, nemlineáris hadviselés, határok nélküli hadviselés, nem konvencionális hadviselés, szűrkezóna-konfliktus, irreguláris hadviselés, nem kinetikus hadviselés, információs hadviselés, politikai hadviselés, hálózati háború, kiberhadviselés,

¹ Lásd ehhez például: Resperger István – Somkuti Bálint: Hybrid Warfare or the Ever Changing Face of War. *Defence Review*, 144. (2016), 1. 73–79.